

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
Secretaria de Serveis Penitenciaris,
Rehabilitació i Justícia Juvenil

**PLA DIRECTOR D'EQUIPAMENTS
PENITENCIARIS
(2004 - 2010)**

LÍNIES BÀSIQUES D'ACTUACIÓ

Índex

	Pàgina
1. Antecedents (1984-2004).....	3
2. Situació actual i projecció previsible	4
3. Les variables a considerar en el nou Pla director d'equipaments penitenciaris.....	5
3.1. Els requisits qualitatius i quantitatius del Pla	5
3.2. Els criteris de localització dels nous centres.....	7
3.3. La concreció dels equipaments penitenciaris.....	9

Annex

1. Annex 1. Quadre comparatiu de places març 2004 i places previstes al Pla director d'equipaments	11
--	----

1. ANTECEDENTS (1984-2004)

- Entre 1984 i 2004 –any en que la Generalitat assumeix les competències en matèria penitenciària–, la població penitenciària de Catalunya s'ha multiplicat gairebé per 5, passant de 1.614 interns a 7.731 interns (31 de març de 2004).
- En canvi, i en aquest mateix període de 20 anys, el nombre de noves places penitenciàries ha estat únicament de 2.867, concentrades en 2 equipaments penitenciaris, Quatre Camins (1.401) i Brians (1.466).
- La posada en servei del darrer Centre Penitenciar (Brians) es remunta a l'any 1991, tret d'algunes ampliacions posteriors.
- En aquestes dues dècades (1984-2004), el sistema penitenciar de Catalunya ha anat adaptant-se als canvis socials del país, però no ho ha fet amb la celeritat que aquests canvis exigien, tant pel que fa a la dotació i preparació de personal com pel que fa a una adequada inversió en matèria d'infraestructures.
- L'any 1996, el govern de CiU va presentar el primer Pla de creació i substitució d'equipaments penitenciaris, que va ser modificat en successives ocasions sense que es complissin les seves previsions d'obertura de nous equipaments, amb l'excepció de la Unitat Psiquiàtrica Penitenciària de Brians amb 60 places (2003). En fase de desenvolupament –però amb retard respecte a les previsions inicials– es troben el centre per a joves de Quatre Camins i el centre de Brians II.

Entre 1984 –any de l'assumpció de la competència penitenciària– i 2004, el nombre d'interns ha augmentat en 6.000, mentre que el nombre de places disponibles només s'ha incrementat en 2.900.

D'altra banda, les condicions de personal i recursos materials de l'administració penitenciària fan cada cop més difícil l'exercici eficient de la funció constitucional de reinserció i reeducació prevista en la Constitució.

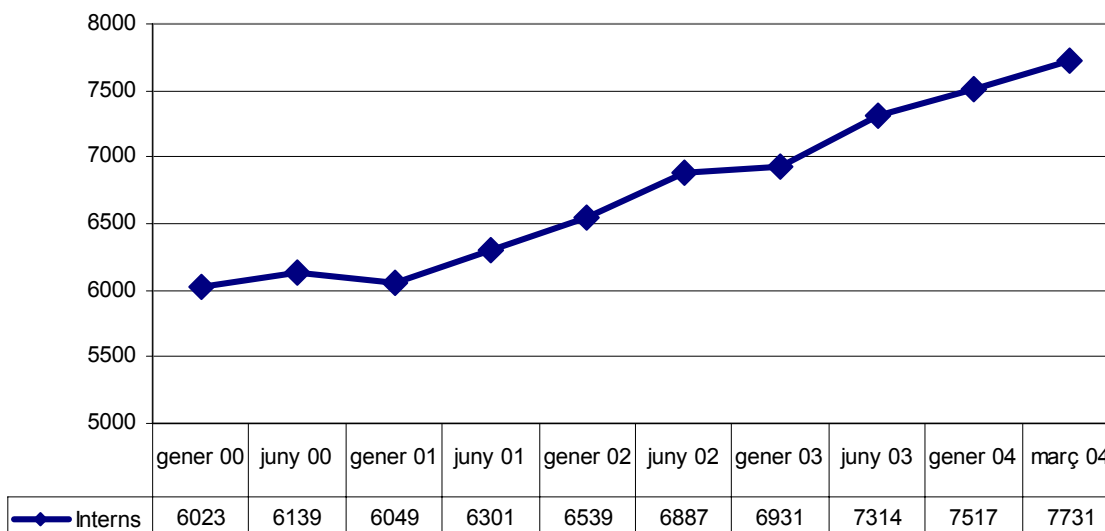
2. SITUACIÓ ACTUAL I PROJECCIÓ PREVISIBLE

- A la vista de la situació descrita, el conseller de Justícia del nou Govern de la Generalitat va comparèixer (febrer 2004) a la Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana del Parlament. D'entre els propòsits i el capteniment per a la nova etapa, va exposar les línies mestres d'actuació en l'àmbit penitenciar.
- Entre els objectius declarats, consta la revisió del Pla d'equipaments penitenciaris de l'anterior govern per tal de fer front a les actuals necessitats de places

penitenciàries derivades del dèficit que s'arrossega des de principis dels anys noranta i de l'obsolescència de la majoria dels actuals equipaments penitenciaris.

- Cal retenir que a hores d'ara les cel·les d'un gran nombre dels nostres equipaments penitenciaris acullen en espais de 10-12 m² un nombre d'interns que oscil·la entre quatre i sis interns, molt lluny del principi d'un intern per cel·la que estableix el Reglament penitenciari vigent. El Síndic de Greuges en els seus informes anuals s'ha referit sovint de manera crítica a aquesta situació.
- El creixement del nombre d'interns s'ha accelerat en els darrers quatre anys (2000-2003), amb una mitjana anual de 500 interns per any. El gràfic següent presenta aquesta evolució. En el cas de confirmar-se les nostres prediccions l'any 2010 la població reclusa podria situar-se al voltant dels 11.000 interns, tendència

Evolució població interna
gener 2000-març 2004

que hom confia es pugui modificar a partir dels ajustos legislatius penals que puguin impulsar-se atès el nou marc polític estatal, i a partir del reforçament de la progressió dels interns a tercer grau i a règim obert **i de l'aplicació més freqüent de mesures penals alternatives.**

- Les causes de l'increment accelerat dels darrers anys no deriven tant d'un increment de la delinqüència, sinó de les reformes legals i de la política criminal que han comportat l'allargament de les condemnes i el compliment íntegre de les penes, juntament amb la reducció dels beneficis penitenciaris i de les llibertats provisionals. Una característica d'aquest increment és la presència creixent d'interns estrangers, provocada per la *globalització* de determinats tipus de delinqüència i per la manca de política d'immigració.

L'incompliment dels compromisos del Govern anterior en la matèria ha provocat la manca de capacitat dels centres i l'obsolescència de gran part de les instal·lacions actuals. Això provoca una situació insostenible, que impedeix assegurar l'adequada prestació de la funció penitenciària, la seguretat dels treballadors i dels interns, i la resposta a les necessitats previsibles.

3. LES VARIABLES A CONSIDERAR EN EL NOU PLA DIRECTOR D'EQUIPAMENTS PENITENCIARIS

Un nou pla d'equipaments ha de tenir en compte els requisits qualitius i els requisits quantitius d'una correcta política penitenciària.

3.1. Els requisits qualitius i quantitius del Pla

Les característiques bàsiques de les infraestructures penitenciàries, (dimensió, capacitat i tipologia constructiva) han d'ajustar-se a les exigències de la política de rehabilitació i de gestió dels centres, i no a la inversa com passa en l'actualitat, en què són les limitacions de les infraestructures les que condicionen l'actuació penitenciària.

A Catalunya, les línies estratègiques d'actuació del nou govern s'orienten clarament a potenciar la rehabilitació i reinserció social dels interns, enfront d'altres orientacions que prioritzen les actuacions de control. Aquest plantejament de la política penitenciària i el compliment de la legislació –Llei orgànica general penitenciària i Reglament penitenciari– defineixen un model de gestió penitenciària i determinen una sèrie de variables a tenir en compte en la planificació del Pla d'equipaments penitenciaris. Entre aquests criteris, s'ha de tenir en compte la importància del règim obert com a mecanisme de reeducació i resocialització, que s'haurà de reflectir en el tipus d'establiments i en el nombre de places.

La primera variable obliga a definir les diferents **tipologies de centres penitenciaris** segons la classificació penal i penitenciària dels interns i a combinar-la amb les característiques del territori on s'han d'ubicar, establint tres tipus de centres:

- **Centres per a preventius i trànsits** ubicats en zones urbanes i/o periurbanes
- **Centres oberts** ubicats en nuclis urbans
- **Centres de compliment de penes** ubicats fora de nuclis urbans, amb facilitat d'accés i bones comunicacions, especialment amb transport públic, però amb un referent urbà proper que asseguri una adequada oferta de serveis.

Cadascun d'aquests tipus s'ha d'ajustar –d'acord amb l'experiència- a determinades característiques estructurals, bàsicament pel que fa a **la capacitat recomanable**. En concret, el Pla ha de definir equipaments amb les dimensions següents:

- Equipaments per a preventius: màxim de 600-750 places
- Centres oberts: màxim de 250-350 places
- Centres de compliment: màxim de 500-750 places
- Centres per a col·lectius específics (joves i dones): màxim de 300-450 places

Capacitats superiors defensades per l'anterior govern de la Generalitat, seguint el model de la resta de l'Estat espanyol durant els darrers anys, impedeixen una gestió orientada a la rehabilitació i reinserció i responen a models orientats a polítiques basades en una pretesa economia d'escala i en el control. D'altra banda, la capacitat màxima dels centres penitenciaris que s'estan construint actualment en països europeus veïns se situa en els 600 interns els centres de més capacitat.

Per sobre d'aquesta capacitat es reconeixen ineficiències difícilment esmenables en el funcionament dels centres penitenciaris que, al contrari del que es pot esperar, lluny d'aconseguir economies d'escala augmenten els costos de funcionament a mig termini.

La dimensió del territori català, la distribució de la seva població, la organització judicial, la disponibilitat de sòl i la xarxa de comunicacions són també elements a considerar en la fixació de les ubicacions d'aquests equipaments i la seva distribució per tot el territori, com a instruments de política social d'interès general.

Finalment i en l'ordre quantitatiu, la darrera variable que condiona el Pla és la necessitat de fer front als dèficits pel que fa al nombre de places i a la substitució per obsolescència d'alguns dels centres actuals. El creixement previst (cfr. supra) i la necessitat de substituir instal·lacions inadequades per les seves condicions d'envelliment o per la seva ubicació obliga a crear entre 2004 i 2010 una quantitat aproximada de 6.500 noves places, que inclouen les de règim ordinari tancat i les de règim obert.

El Pla director d'equipaments 2004-2010 requereix:

- Distingir entre centres de preventius, centres oberts i centres de compliment.
- Establir dimensions adequades de cada centre per a una gestió eficient de la política de reinserció i evitar els equipaments de capacitat excessiva.
- Distribuir per tot el territori de Catalunya els equipaments penitenciaris, com a instruments de política social i de servei públic d'interès general.
- Arribar en 6 anys a la creació de 6.500 places, per a preveure el creixement i substituir les instal·lacions obsoletes.

3.2. Els criteris de localització dels nous centres.

La localització dels nous equipaments penitenciaris del Pla d'equipaments esdevé un element fonamental. Cal tenir en compte les característiques territorials del país i la necessitat de reequilibri entre zones, la disponibilitat de sòl i altres variables de caràcter social i de l'opinió pública.

- **Les regions o vegueries amb més densitat demogràfica han de disposar d'equipaments penitenciaris**, que puguin atendre a les necessitats locals i, en la mesura del possible, a les necessitats generals del sistema penitenciari.
- El Govern ha expressat **la voluntat de transparència i de diàleg amb les autoritats locals concernides**, abans de decidir la ubicació de nous equipaments penitenciaris. No és fàcil visualitzar els beneficis que pot reportar a un municipi o a una comarca la instal·lació d'un equipament d'aquestes característiques. I en canvi és molt fàcil caure en prejudicis i estereotips negatius derivats de la ubicació d'una presó. És important, per tant, emprendre iniciatives dirigides, d'una banda, a regular una sèrie de compensacions per a aquells municipis que acullin aquests equipaments i engegar, d'altra banda, polítiques de comunicació que apropin la realitat penitenciària als ciutadans en general.
- També són determinants els **criteris que han de complir els terrenys per a la construcció d'un equipament penitenciari**, per a respondre als requisits de la seva funció penitenciària i a la seva gestió.
- Pel que fa als **centres de compliment de penes** que requereixen condicions de seguretat més estrictes, els criteris establerts pel Departament de Justícia per justificar la idoneïtat d'un emplaçament són el següents:
 - Accessibilitat respecte de la seu de jutjats i tribunals: l'emplaçament ha de ser proper a un nus de comunicacions que el faci fàcilment accessible en distància i en temps als nuclis importants de població amb seu de tribunals i jutjats.
 - Necessitat d'evitar el desarrelament familiar i social de l'intern: la ubicació ha d'estar propera en distància i en temps als grans nuclis de població i ben comunicada amb transport públic a fi de facilitar les comunicacions amb familiars, advocats i col·laboradors voluntaris del treball penitenciari.
 - Proximitat a un nucli urbà que pugui donar resposta a les necessitats de transport, comunicacions, subministraments i altres serveis bàsics.
 - Situació urbanística que eviti la inclusió física del centre en un entorn de forta densitat de població, com a conseqüència del futur creixement dels nuclis habitats propers.

- Possibilitat d'utilitzar vies ràpides i itineraris alternatius amb facilitat i rapidesa.
 - Morfologia del terreny que faciliti la implantació d'un centre sense que siguin necessaris grans moviments de terres que alterin la morfologia natural del terreny o el seu medi ambient.
 - Facilitat de subministraments de serveis bàsics: aigua, electricitat, gas i sanejament.
- Pel que fa als **centres oberts**, els criteris principals són la seva ubicació en entorn urbà, per tal d'afavorir el procés de reinserció dels interns a la comunitat. Han de comptar amb transport públic accessible per a facilitar el desplaçament quotidià dels interns. En aquest tipus de centres els elements de seguretat interior i perimetral són mínims. La tipologia constructiva és molt similar a la d'una residència, i se'n redueix així l'impacte visual.
 - Pel que fa als **centres per a interns preventius**, s'han d'ubicar en zones urbanes o periurbanes, s'ha de garantir la seva proximitat i l'accessibilitat a les seus judicials, ja que els interns són citats amb molta freqüència durant el procés d'instrucció i han de comptar amb l'assistència dels seus lletrats.

Per tal de respectar les condicions necessàries per a un correcte exercici de la funció penitenciària, la localització de centres

- Ha de tenir en compte la divisió territorial de Catalunya.
- Ha d'establir-se en diàleg obert amb les autoritats de les zones preseleccionades.
- Ha de respondre als criteris requerits per a cada tipus de centre (compliment de penes, obert, preventius) en matèria d'accessibilitat, seguretat, logística, conservació mediambiental, etc.

3.3 La concreció dels equipaments penitenciaris

La combinació dels requisits i variables anteriors porten a la definició d'un Pla que inclou els tipus de centres i les seves ubicacions territorials aproximades, tal com consta a l'Annex núm. 1.

- Les característiques principals del Pla són les següents:
 - Tancament de 6 centres penitenciaris: Homes, Dones i Joves de Barcelona, Tarragona, Girona i Figueres, atesa la seva obsolescència i inadequació als requeriments d'un sistema penitenciari modern.

- Construcció de 4 nous centres penitenciaris de règim ordinari i tancat: CP Bages, CP comarques província de Barcelona, CP comarques província de Tarragona i CP comarques província de Girona.
 - **Construcció d'un centre per a preventius a les comarques de Barcelona.**
 - **Construcció d'un centre per a dones a les comarques de Barcelona.**
 - **Construcció, conversió o remodelació de 6 centres oberts: 3 a Barcelona (Trinitat, Wad-Ras i Model) i 1 a Lleida, Girona i Tarragona.**
 - Remodelació de part del CP de Quatre Camins (construcció del DERT) i del CP Brians 1 (clausura del mòdul residencial prefabricat MR5).
- El resultat final del Pla d'equipaments (2010) haurà comportat la disponibilitat d'un total aproximat de 10.500 places, distribuïdes entre 8.500 de règim tancat i 2.000 de règim obert. Aquesta capacitat permetrà fer front a les previsions de creixement de la població penitenciària que se situa (cfr. supra) entorn de les 11.000 per a l'any 2010. Aquesta disponibilitat es calcula amb una ocupació màxima de dos interns per cel·la en règim ordinari.
 - L'ordre de prioritats en la construcció o remodelació dels equipaments s'estableix de la manera següent:
 - CP del Bages
 - **CP comarques de Barcelona**
 - **CP de preventius a les comarques de Barcelona**
 - **CP de dones a les comarques de Barcelona**
 - Construcció, conversió o remodelació de 4 centres oberts: tres a la ciutat de Barcelona: Wad-Ras, Trinitat i Model i el Centre Obert de Lleida.
 - **CP comarques de Girona**
 - **CP comarques de Tarragona.**
 - Centres oberts de les ciutats de Girona i Tarragona

La concreció dels equipaments penitenciaris 2004-2010 comporta

- el tancament de sis centres actuals per obsolets
- la construcció de quatre centres de règim ordinari
- la construcció d'un centre per a preventius
- la construcció d'un centre per a dones
- la conversió de 4 centres actuals en centres oberts
- la remodelació de 2 centres oberts actuals

El resultat final ha de ser la creació de 6.500 places noves i l'amortització per obsoletes d'unes 3.000 places actuals, amb una capacitat final total de 10.500 places aproximadament.

**ANNEX 1: Quadre comparatiu de places el març de
2004 i places previstes al Pla director
d'equipaments per regions.**

REGIONS	CENTRES	PLACES (MARÇ 2004)	PLACES (DESEMBRE 2010)
Regió metropolitana- Regió Catalunya Central: Barcelonès, Baix Llobregat, Maresme, Vallès Oriental, Vallès Occidental, Alt Penedès, Garraf, Anoia, Bages, Osona, Berguedà, Solsonès	CP HOMES BCN	1.354	Tancament
	CP JOVES BCN	500	Tancament
	CP DONES BCN	427	Tancament
	CP OBERT BCN	180	400
	CP OBERT TRINITAT	-	400
	CP OBERT WAD- RAS	-	400
	CP QUATRE CAMINS	1.401	1.481
	CP JOVES QUATRE CAMINS	-	300
	CP BRIANS 1	1.466	1.190
	CP BAGES	-	750
	CP PREVENTIUS	-	500
	CP DONES	-	350
	CP COMARQUES BARCELONINES	-	750
	Regió de Girona: Alt i Baix Empordà, Pla de l'Estany, Selva, Gironès, Garrotxa, Ripollès, Cerdanya	CP GIRONA	124
CP FIGUERES		176	Tancament
CP COMARQUES GIRONINES		-	500
Regió Terres de Ponent: Segrià, Segarra, Garrigues, Pla d'Urgell, Urgell, Alt Urgell, Pallars, Noguera, Alta Ribagorça, Val d'Aran	CP PONENT	816	816
	CP OBERT LLEIDA	108	150
Regió Camp de Tarragona – Terres de l'Ebre: Tarragonès, Baix Penedès, Alt Camp, Conca de Barberà, Priorat, Baix Camp, Terra Alta, Ribera d'Ebre, Baix Ebre, Montsià	CP TARRAGONA	293	150*
	CP COMARQUES TARRAGONINES	-	750
TOTAL		6.845	10.537

* Centres oberts